

פניני הפרשה

מטות-מסעי

עלון מס'

1046

שנה כ"א התש"ף

יו"ל ע"י הקרן לזיכוי הרבים. נייד: 052-7654216

כתובת: רח' הרב רוזובסקי 14/13 אשדוד. דוא"ל: 7654216@gmail.com

בשם ה' אלוקינו נזכיר

בפרשת בני גד ובני ראובן, האריכה התורה בהרחבה יתרה, הגם שהדבר נועד רק לשעתו. בכל הדו-שיח שהיה בין בני גד ובני ראובן למשה רבנו, ישנה אריכות דברים מופלגת. התורה מאריכה ומספרת מה הם אמרו לו ומה משה ענה להם, והדברים נראים כחוזרים על עצמם. בני גד ובני ראובן מבטיחים "ואנחנו נחליץ חושים לפני בני ישראל עד אשר הביאונום אל מקומם", ושוב מבטיחים "לא נשוב אל בתינו עד התנחל בני ישראל איש נחלתו". אם כן, היה צריך משה רבנו להסכים ולומר להם שאם יקיימו הבטחתם יקבלו את נחלתם מעבר לירדן. אך משה רבנו אינו מסתפק בהסכמתם, והוא שוב חוזר באריכות על התנאים, וגם בני גד לבסוף חוזרים שוב על התנאים. אריכות זו אומרת דרשני.

ביאור הענין הוא על פי המלבי"ם שבני גד ובני ראובן בתחילה לא הזכירו שם שמים, אלא אמרו "אנחנו" נחליץ חושים עד אשר הביאונום אל מקומם. וכדי להגן על הפך אמרו "וישב טפנו בערי המבצר מפני יושב הארץ". היה כאן ריח של "כוחי ועוצם ידי". ולכן משה רבנו מתקן אותם ואומר להם אינכם עושים מאומה, אלא "אם תחלצו לפני ה'", "ונכבשה הארץ לפני ה'", כי אם ה' לא ישמור עיר שוא שקד שומר. ולכן "בנו לכם ערים למפכם", ואין צורך בערי מבצר, אם הקב"ה שומר אין צריך להוסיף שמירה.

בני גד ובני ראובן קיבלו את התוכחה, ולכן ענו ואמרו בקול אחד: "ויאמר בני גד ובני ראובן" טפנו נשינו ומקננו וכל בהמתנו יהיו שם בערי גלעד, ולא אמרו "בערי המבצר", "ועבדיך יעברו כל חלוץ צבא לפני ה' למלחמה כאשר אדוני דובר", היינו כפי שלימדת אותנו להזכיר שם ה'. והתורה מלמדת בזה כמה צריך אדם לנהוג בביטחון על כל צעד ושעל במחשבה דיבור ומעשה.

שנת תשי"ג היתה השנה שלאחר השמיטה. בראשית שנה זו פנו אנשי המושב "קוממיות" – המקפידים בדקדוק ובהידור רב לקיים את הלכות השביעית – אל מרן "החזון איש" זצ"ל ובפיהם שאלה: "למדנו רבנו: כלום רשאים אנו לחרוש שדותינו לקראת זריעת החורף בחול המועד סוכות? אם יעברו ימי החג, קיים חשש שלא נספיק לבצע את החריש עד רדת הגשמים. ואם כך יהיה, צפוי לנו השנה הפסד גדול. וזאת, אחרי שהשבתנו שדותינו בכל השנה שעברה, שהיתה שנת שמיטה". "וכי מי אמר שתאחרו את עונת הגשמים?" השיבם "החזון איש" בשאלה. "ואולי, אם תחרשו בסוכות תקדימו בחריש יותר מדי, ואז יגרם לכם הפסד דוקא מפאת העבודה בחול המועד?". קיבלו אנשי "קוממיות" דברי "החזון איש" ללא עוררין, ולא עסקו בחריש בחול המועד. חלף חג הסוכות, וגשם עדין אינו יורד. השערתו של פאר הדור נתאמתה, ובאותה שנה החלו הגשמים לרדת רק בסביבות החנוכה. ואנשי המושב החרדי, שהתאחרו בגלל קדושת המועד בחריש ובזריעה – היו היחידים מכל אנשי המושבים בדרום הארץ, שהצליחו באותה שנה להפיק יבול משדותיהם! וכל זה בזכות הבטחון.

שיא תורני	עצה טובה
<p>המספר הגדול ביותר שיש לו שם עברי משלו</p> <p>רַבְבָּה - 10,000. מספרים גדולים יותר מוצגים במכפלה של רבבה, למשל "וַיִּבְרְכוּ אֶת רַבְּקָה וַיֹּאמְרוּ לָהּ: אַחֲתָנָה, אֵת הַיְי לְאַלְפֵי רַבְּבָה" (בראשית כד, ט).</p>	<p>התורה חסה על ממונם של ישראל. כדי לחסוך כארבעים אחוז מעלות הסעודה באירועי שמחה, כדאי להקדים את זמן החופה לשעה מוקדמת, ואז מוזמנים רבים אינם נשארים למנה שניה, וכך נוצרת תחלופה, והמאחרים מתיישבים על מקומותיהם של העוזבים. (הרב אפרים בן פורת שליט"א, הובא ב'הדרך').</p>

מגיד דבריו / פנינה מתורתו של הגאון רבי בוניד סעדון זצ"ל

"יזהר כל אדם להכנס לבית הכנסת בלבוש של כבוד, וגם לנקות את גופו קודם שיתפלל, שלא יהיה דחוק לנקבו ומתפלל, שאז אם היה באופן שאינו יכול להעמיד עצמו, הוא תפלתו תועבה ולא יצא ידי תפלה..." ("מגיד חדשות" ח"ט עמ' צ"ז)

איש כי ידור נדר לה' או השבע שבועה לאסור איסר על נפשו לא יחל דברו – הנה בתחילת מסכת חולין (דף ב' ע"א) למדו חז"ל מדברי תורה ודברי קבלה שאסור לנדור, והקשו התוס' (שם ע"ב בד"ה אבל) מדכתיב ביעקב (בראשית כ"ח כ') וידר יעקב נדר לאמר, ותירצו דעת צרה שאני. ע"ש. ואפשר בס"ד לרמוז את תירוצם בפסוק: "ידור נדר לה' או השבע שבועה לאסור איסר על נפשו לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה" סופי התיבות עולים בגימטריא כמנין **לבר עת צרה**, לרמוז על מה שתירצו התוס'. (מכת"י הגאון רבי משה לוי זצ"ל).

נקודת חן / עובדיה חן

ואלה שמות

"לפי שכל אדם צריך לרמוז שמו בספרו". הוא מוסיף גילוי מעניין שגם חז"ל הקפידו לרמוז שמם בתחילת חיבורם (לדוגמא: "מדרש תדשא" נקרא כך בגלל שהוא פותח בפסוק "תדשא הארץ", והמלה "תדשא" בגימטריא "זה רבי פינחס בן יאיר" שהרוקח מייחס מדרש זה אליו).

כנראה בהשפעתו, מאז רובם המכריע של שמות הספרים התורניים, אינם רומזים על תוכן הספר, אלא על שמו הפרטי של המחבר, אם על ידי מלים מפסוק המכיל את השם, ואם ברמז. כך יצא שישנו ספר הנקרא "הלכות יום טוב", שאינו דן כלל בהלכות הקשורות ליום טוב, והסיבה שהוא נקרא כך היא על שם מחברו רבי יום טוב אלגאזי זצ"ל.

הגאון רבי חיים פלאגי זצ"ל חיבר עשרות ספרים שבשמותיהם מופיע שמו "חיים", וכולם לקוחים מן המקורות באמנות נפלאה. כך גם בנו רבי אברהם זצ"ל. אגב, הבן הצעיר של רבי חיים פלאגי קרא את ספרו בשם "יוסף את אחיו", להורות שהוא אחיהם הקטן של אחיו שכתבו ספרים.

גדולה מזו, ישנו ספר שנקרא "יהושע" כשם מחברו רבי יהושע העשיל באב"ד זצ"ל, וכדי שלא יטעו שהכוונה לספר הנביא, מציינים אליו כך: "עייין להגאון בעל ספר יהושע". וכן בימינו יש ספר בשם "אליעזר משה" כשם מחברו - הגאון רבי אליעזר משה פיישר זצ"ל.

יש שקראו לספריהם על שם הוריהם. המפורסם מכולם הוא הגאון רבי יחזקאל לנדא זצ"ל שקרא לשו"ת שלו "נודע ביהודה" על שם אביו, ולספרו על הש"ס "ציון לנפש חיה" על שם אמו חיה. החוות יאיר מתאר בהקדמה את סבתו כאשר משכלת וצדיקה, ומכיון שכל אבותיו זכרם בספריהם ובבניהם ותלמידיהם והיא לא זכתה לכך, קרא לספרו "חוות יאיר" על שמה 'חיה'. הגאון רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל שכמעט ולא זכה לקיים כיבוד הורים אחר שהוריו נפטרו כשהיה בגיל צעיר, קרא לספריו על שם הוריו, ונתן להם בחיבוריו יד ושם.

אחת ההחלטות הקשות והמאתגרות העומדות בפני מחברי ספרים, היא בחירת השם ליציר כפיהם. אם בבחירת שם לתינוק, ניתן ואף רצוי לקרוא בשם בנאלי, הרי שבספר, השם צריך להיות מקורי ומסקרן, ולא נדוש ומשעמם. שם שאינו קולע ומתאים, עשוי להעיב על ההתרשמות הראשונית.

תפלאו לשמוע, אבל לא תמיד נאלצו המחברים להתמודד עם אתגר זה. זאת משום שבשנים קדמוניות, המחברים כלל לא העניקו שמות לספריהם... בתנ"ך, בספרי חז"ל ובספרות הגאונים, לרוב היו הספרים נקראים על שם המלים הראשונות של החיבור (כמו בראשית, שמות, מדרש ילמדנו, מדרש שוחר טוב), או על פי נושא הספר (כמו שופטים, דברי הימים, מסכת ברכות).

הראשונים שהחלו לקרוא בשמות לספריהם הם הראשונים (כמו "ספר הישר" לר"ת, "משנה תורה" לרמב"ם, "תורת הבית" לרשב"א). הם גם מנמקים בפתח ספריהם את הסיבה לשמות שנתנו. ועדיין מרבית ספרי הראשונים לא נקבו בשמות, משום שלחיבורים שהם כתבו על התלמוד או המשנה, הם לא ראו ענין לקרוא בשמות, ורק בדורות מאוחרים הספרים נקראו על שם מחבריהם בראשי תיבות: הרשב"א, הריטב"א וכו'. לכן לפירוש המשניות לרמב"ם אין שם, ואילו לשאר חיבוריו יש שם.

בהמשך הדורות, ניתנו שמות גם לספרים העוסקים בביאור ספרים אחרים. ובדרך כלל היו קוראים אותם עם רמז לשם הספר שעליו נכתבו. לדוגמא, רבים מהחיבורים על משנה תורה לרמב"ם, נקראו עם המלה "משנה" (כמו "לחם משנה", "כסף משנה" וכו'), או עם המלה "המלך" ככינוי לרמב"ם. ויש ספר ששילב את שניהם ("משנה למלך").

הראשון מהראשונים שקרא לספרו בשם שאינו קשור לתוכן הספר, הוא רבי אלעזר מגרמיזא זצ"ל, אחד מגדולי הראשונים. הוא קרא לספריו "רקח", "ייין רקח", "מעשה רקח". בהקדמתו לספר "רקח", הוא מסביר כי קרא לספרו "רקח" כמנין שמו "אלעזר" -

ויספרו לבניהם / ספור לשלחן השבת

האריות שמרו על החנות

נאלץ לסגור את חנותו. כשתם כספו, והוכרח להביא טרף לביתו, אמר בלבו "אשוב לחנות, ואשליך על ה' היכי".

משהקים הגאון רבי שאול הכהן זצ"ל את ביתו, עשה תורתו קבע ומלאכתו עראי. לצורך מחייתו, נהנה היה מיגיע כפיו, והחזיק בבעלותו חנות בשוק.

כעבור ימים אחדים, שוב 'נתקע' המושל עם סחורה גדולה, ושלח את נוגשיו להכריח את בעלי החנויות לקנותה.

באותה תקופה, מקובל היה במדינה מנהג מוזר. מושל ג'רבא דאז חמדן היה ותאב-ממון, וכאשר היה רוכש סחורה ואינו מוצא לה קונה, מאלץ היה את בעלי החנויות לקנותה ולשלם תיכף ומיד את מחירה. וזאת גם אם המחיר ששת עליה היה גבוה בהרבה משווייה הרגיל. חצי מהסחורה היה מוכר לחנויות היהודים וחצי לחנויות המוסלמים. כמובן שנגרם מכך נזק רב לסוחרים.

והנה, כשהתקרבו שלוחי המושל לעבר חנותו של רבנו, כדי להכריחו לקנות הסחורה, קפאו בפחד על מקומם ונסו על נפשם.

לנגד עיניהם נגלו שני אריות אימתניים רובצים בפתח החנות, אחד מימין הפתח והשני משמאלו.

גם רבי שאול, היה בין הסוחרים היהודים המחויבים לרכוש את סחורת המושל ולשלם מחירה מראש. אולם בהיותו מתפרנס בצמצום, התקשה מאוד לשלם באופן מידי על כל סחורת המושל, עד שבליט ברה

הבינו השלוחים שאיש קדוש הוא, ומני אז שוב לא העזו להתקרב לחנותו.

☺ זה לא חוק! ☺

אדם אירופאי נקלע פעם לאחת מארצות ערב הנחשלות. רגיל היה למכוניות ממונעות, אופניים ואופנועים, ולפתע ראה ערבי רוכב על חמור! לטש עיניו, ולא חדל מהשתאות. אין צורך לעמוד בסיבוב הדושות, למלא דלק, להחליף הילוכים, פשוט קוראים יאללה, ונוסעים! ניגש אל הערבי, והביע את רצונו לרכוש את החמור. נראתה הערבי למוכרו, אך נידב עצה: "דע לך כי פסיעות החמור הן לפי מאכלו. אם תשקוד על האבסתו, ילך ולא ייגעו". נטל האיש את החמור והוליכו לביתו. בהגיע עת האוכל זכר את הוראת הערבי. מה עשה? קנה חצי כבש, ניתחו ותיבלו, צלאו כהלכתו והניחו לפני החמור עם קנקן יין משובח. רחרח בהם החמור ולא אכל מאומה. התפלא האירופאי שהחמור אינו אוכל דבר. השב שמא אין דרכו בבשר צלי. הביא פת סולת נקיה וקדרת תבשיל מהביל. הניח לפני החמור, ולא אכל. תמה בלבו ואמר: שמא רימני הערבי, ומכר לי חמור חולה וחסר תאבון? חשב: הכיצד מעוררים תאבון של חמור? הלך וקנה מיני מרקחת ודברי מתיקה. והחמור אפילו לא התקרב לתקרובת. כעס וקצף, הלך אל המוכר ודרש את כספו. "מדוע?" שאל הערבי. "כי הולכתני שולל. הן אמרת לי שאאכילנו הרבה וארוה ממנו נחת" טען האיש. "אכן כך" השיב הערבי מלטף את שפמו בניחותא. "אך אין הוא אוכל מאומה!" קרא האירופאי בשעף. "לא יתכן!" פסק הערבי בהחלטיות "מכירו אני מעודו. זולל הוא בכל פה!".

"בוא וראה!" קרא הקונה. נטל את הערבי לביתו, והראהו את החמור עומד, ולפניו נתחי כבש וקנקן יין, לחם סולת וקדרת תבשיל, מיני מרקחת ודברי מתיקה – הכל בכל. "כלום יש דבר שלא הבאתי?" שאל בנצחון. "יש ויש" ענה הערבי כשהוא איננו מסוגל לכבוש את צחוקו "בא נא אתי אל השוק ואראך". הלכו לשוק, והערבי הורחו לקנות שק עשבים מרים בלענה. רק הריח החמור את ריחם, נער ברוב שמחה ואכלם בכל פה... בקושי הציל האירופאי מעט עשב, והכניסו לפיו כדי לטעום טעמו. כמובן שמיד ירקן מרוב מרירות...

אחו בכנף בגדו של הערבי וביקש: "אנא, השב לתמיחתי. איזו בריח היא זו, המואסת בנתחי בשר צלי וקדרת תבשיל ריחנית, בפת סולת ובמיני מתיקה, ובוחרת בעשב מר בלענה?". אמר הערבי: "ומה השאלה, אשר על בן חמור הוא, ואתה בן אדם...".

☺ חוק חוק לא... ☺

מעתה, לא יפלא מדוע לומדי התורה מרגישים במתיקותה של התורה כדבש ונופת צופים, ואילו אותם שכבחות נדמו מואסים בכל הטוב ושמחים בלענה – ליצנות ודברי רכילות...

אור המאיר

שאלות ותשובות שענה לשואליו בקצרה מרן רה"י הגאון רבי מאיר מאזוז שליט"א

(מתוך ספר "מקור נאמן" ח"ג שעתידי בע"ה לראות אור)

שאלה: האם מותר בימי בין המצרים לקנות בגד ולחדשו בשבת?
תשובה: נהגו שלא לברך שהחיינו גם בשבתות כדעת מרן החיד"א והשדי חמד ועוד. אם יש צורך, אפשר לסמוך על המקילין, ואם לא – כדאי לימנע כדי להרגיש את צער החורבן והגלות.

שאלה: האם מותר בתשעת הימים לקנות או למכור חולצות לתלבושת אחידה לתלמידות?
תשובה: אם כדי ללבוש אותן בשנה הבאה, מותר למכור ולקנות.

שאלה: האם מיץ ענבים נאסר בשתיה כיון מר"ח אב?
תשובה: לא רק מיץ ענבים, גם יין הרבה מתירים (וכן מנהג ירושלים וג'רבא עיין בכה"ח ובברית כהונה), ואפשר שייך מגיתו ומיץ ענבים שאינם ראויים לניסוך לכולי עלמא שרו.

שאלה: אני אוהב דגים יותר מבשר, האם בתשעת הימים מותר לי לאכול דגים?
תשובה: מותר.

שאלה: איך אפשר בחום הזה לא להתקלח בשבוע שחל בו?
תשובה: להתקלח במים קרים. זה בריא יותר. זה אֶבֶל של כל עם ישראל.

שאלה: חולה שציוהו הרופא להתקלח במים חמים, האם מותר לו הדבר בשבוע שחל בו?
תשובה: מותר.

שאלה: האם מותר לגזוז צפורניים העודפות על הבשר בשבוע שחל בו תשעה באב?
תשובה: הבן איש חי [ש"א פרשת דברים אות י"ג] מתיר.

שאלה: עברתי ניתוח קיצור-קיבה שנקרא שרוול, ולכן אני חייב לשתות מים כל הזמן ולאכול כל שלש שעות בערך. האם אני חייב לצום בי"ז בתמוז ובתשעה באב?
תשובה: בי"ז בתמוז אינך חייב לצום. בתשעה באב אם אין לך כדורים להקל על הצום והרופא אומר שלא לצום – אל תצום. עד יום כיפור ירחם השם.

שאלה: אדם דתי המתגלה בחול המועד, האם רשאי לשמש שליח ציבור?
תשובה: אם שליח ציבור באקראי – מותר (ולא בחול המועד), ש"צ קבוע – אסור ואפילו יש לו חיוב לכל השנה.

שאלה: לגבי מה שנפסק בשלחן ערוך (או"ח סימן ג"ן סעיף י"ב): "אין ממנין מי שקורא לאלפי"ן עייני"ן ולעייני"ן אלפי"ן", האם בני רומניה שקורין לחית"ן ההי"ן מותר להם לעלות לש"י במקומם?
תשובה: במקומם כתבו האחרונים שמותר. ובימינו שבעוה"ר רוב העולם נשתבשו במבטא, ספק גדול אם יכולים למנוע אותם. והנח להם לישראל, ודילוגו עליו אהבה.

לקבלת העלון בדוא"ל, שלחו בקשה ל: 7654216@gmail.com

לע"נ רחל בת מזל ע"ה
לע"נ לאה בת שרה ע"ה
לע"נ עזיזי בר כמונה לבית חדוק ז"ל

לע"נ רבי עובדיה בן לולו זצ"ל
לע"נ רבי אליהו בן אסתר זצ"ל
לע"נ אפרים בן מימה פנינה ז"ל

לרפואת דורון בן שרה הי"ו